

C. TÓTH NORBERT

Zsigmond magyar és II. Ulászló lengyel király személyes találkozásai a lublói béke után (1412–1424)*

A középkori Magyar Királyság történetében ritkán fordult elő, hogy idegen uralkodó hosszabb ideig békés szándékkal időzzön az ország területén és látogasson meg különböző helyeket. Történetesen éppen lengyel uralkodókat említhetünk ellenpéldaként: III. Boleszláv király 1113-ban járt Magyarországon és kereste fel többek között Szent Egyed monostorát Somogyváron,¹ III. Kázmér lengyel király pedig Luxemburgi János cseh király és fia, Károly (a későbbi császár) társaságában I. Károly magyar király vendégszeretetét élvezte 1335 novemberében mintegy három héten keresztül a Visegrádon zajló kongresszus, az úgynevezett visegrádi királytalálkozó alkalmával.² Tanulmányomban szintén egy lengyel király, II. Ulászló magyarországi, illetve a Zsigmond magyar király lengyelországi látogatásairól szóló adatokat kíséreltem meg feltárni. Jóllehet Zsigmond utazásai és találkozásai ma már többé-kevésbé ismertnek tekinthetők,³ az északi szomszéd felé tett látogatásairól, illetve a lengyel uralkodó magyarországi tartózkodásairól főképpen politikatörténeti szempontból ugyanez korántsem mondható el.

A lublói béke (1412) és előzményei

Nagy Lajos király halála, 1382. szeptember 11. után a halicsi várak egy részét a litván hadak Cudar Péter oroszországi vajda árulása révén elfoglalták, ám azokat ekkor még a magyar csapatok visszavették. A tartomány végül II. Ulászló lengyel király (1386–1434) seregeinek 1387. tavaszi támadása folytán veszett el és szűnt meg fellelő a magyar fennhatóság.⁴ Halics és Podólia (Lodoméria) elfoglalásának követ-

* A tanulmány elkészítését az OTKA K 100749 sz. pályázata támogatta. – A tanulmánnyal kapcsolatos észrevételekért Lakatos Bálintnak tartozom köszönettel.

1 *Fügedi Erik*: Somogyvár francia monostora. In: Szent László és Somogyvár. Tanulmányok a 900 éves somogyvári bencés apátság emlékezetére. Szerk. Magyar Kálmán. Somogy Megyei Múzeumok Igazgatósága, Kaposvár, 1992. 57.

2 *Rácz György*: Visegrád 1335. International Visegrad Fund–State Archives of Hungary–Pázmány Péter Catholic University, h. n., 2009. 47.

3 *Gerald Schwedler*: Herrschertreffen des Spätmittelalters. Formen – Rituale – Wirkungen. Thorbecke, Ostfildern, 2008.

4 *Süttő Szilárd*: Anjou-Magyarország alkonya. Magyarország politikai története Nagy Lajostól Zsigmondig, az 1384–1387. évi belviszályok okmánytárával. I–II. Belvedere Meridionale, Szeged, 2003. (Belvedere-monográfiák 2.) I. 37–40.; *Lovcsányi Gyula*: Adalékok a magyar–lengyel érintkezések

kezményeként még abban az évben a moldvai vajda, míg a havasalföldi rá két évre a lengyel királyt ismerte el hűbérurának.⁵ Jóllehet az utóbbi fejedelmet az erdélyi vajda, majd a Zsigmond király (1387–1437) által vezetett 1395. évi hadjáratok eredményeképpen sikerült visszaterelni a magyar főség alá,⁶ ez Moldva, illetve Halics és Podólia tekintetében nem járt sikerrel. Nem segítette a kapcsolatok normalizálását az sem, hogy mindezzel egy időben, Mária királyné halála után, 1395 nyarán Ulászló seregei törtek be az ország északi részére, így nyomatékosítva felesége, Hedvig lengyel királynő vélt trónigényét.⁷ Az akció sikertelensége után a helyzet rendezésére az uralkodók többször is kísérletet tettek. Így 1397. július 14-én Iglón találkoztak,⁸ és amellett, hogy 16 évre békét kötöttek, Zsigmond király Halicsról, Ulászló király és Vitold litván fejedelem pedig Podóliáról mondott le, sőt a felek megállapodtak abban is, hogy ha Moldvát Magyarország visszakapja, akkor cserébe Zsigmond átadja Podóliát. Egyúttal kölcsönös segítségnyújtásban egyeztek meg a török támadása esetén.⁹ Másfél év múlva, 1399. február közepén Krakkóban találkozott Zsigmond Ulászlóval és Hedviggel,¹⁰ de a tárgyalások témáját meglehetősen homály fedi. Újabb találkozásukra jó tíz évvel később, 1410. április 6. és 18. között került sor Késmárkon,¹¹ ezúttal azonban Ulászló király nem jelent meg személyesen, hanem unokaöccse, Vitold litván fejedelem képviselte; ő maga Szandecen várta a tárgyalások végeredményét.¹² A tanácskozások eredeti célja az volt, hogy a felek megújítsák a köztük 14 évvel korábban kötött békét, a háttérben azonban Lengyelországnak a Német Lovag-

történetéhez a mohácsi vész előtt. IV. Századok 20. (1886) 594.; *Engel Pál*: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II. História–MTA TTI, Bp., 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, adattárak 5.) I. 35. – Továbbá ld. még *Zenon Hubert Nowak*: Kaiser Siegmund und die polnische Monarchie (1387–1437). Zeitschrift für historische Forschung 15. (1988) 423–436.

- 5 *Pósán László*: Zsigmond és a Német Lovagrend. Hadtörténelmi Közlemények 111. (1998) 634.
- 6 *Jakó Zsigmond*: Három erdélyi vajda Zsigmond király korában. In: Mályusz Elemér Emlékkönyv. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok). Szerk. H. Balázs Éva–Fügedi Erik–Maksay Ferenc. MTA TTI, Bp., 1984. 203.
- 7 Az események részletes feldolgozását ld. *C. Tóth Norbert*: Az 1395-ös lengyel betörés (A lengyel–magyar kapcsolatok egy epizódja). In: „Honoris causa.” Tanulmányok Engel Pál emlékére. MTA TTI–PPKE BTK, Piliscsaba–Bp., 2008. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 40. – *Analecta Mediaevalia* 3.) 447–485.
- 8 *Itineraria regum et reginarum* (1382–1438). Összeáll. Engel Pál–C. Tóth Norbert. MTA TKI, Bp., 2005. (Subsidia ad historiam medii aevi Hungariae inquirendam 1.) 73.; *Antoni Gąsiorowski*: Itinerarium Króla Władysława Jagiełły 1386–1434. Państwowe Wydawn. Naukowe, Warszawa, 1972. 40.; *Schwedler, G.*: i. m. (3. jz.) 336., 455.
- 9 Zsigmondkori Oklevéltár. I–XII. (1387–1425). Összeáll. Mályusz Elemér–Borsa Iván–C. Tóth Norbert–Neumann Tibor–Lakatos Bálint. Akadémiai–MOL, Bp., 1951–2013. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II.: Forráskiadványok 1., 3–4., 22., 25., 27., 32., 37., 39., 41., 43., 49. és 52.; = ZsO) I. 4872. sz. – *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 637.
- 10 *Gąsiorowski, A.*: i. m. (8. jz.) 40. – Zsigmond tartózkodási helyeiben beszédés hiány mutatkozik 1399. február 2-i budai és február 23-i löcsei keltezései között, vö. *Itineraria* i. m. (8. jz.) 76. – Gerald Schwedler a találkozót bizonytalanul 1398 novemberére helyezte. (*Schwedler, G.*: i. m. [3. jz.] 456.)
- 11 *Itineraria* i. m. (8. jz.) 91. – A találkozót Gerald Schwedler nem ismeri. (Vö. *Schwedler, G.*: i. m. [3. jz.] 458.)
- 12 *Gąsiorowski, A.*: i. m. (8. jz.) 54.; *Giedrė Mickūnaitė*: Making a Great Ruler. Grand Duke Vytautas of Lithuania. CEU, Bp.–New York, 2006. 66.

renddel folytatott vitája állt. A viszályban Zsigmond – már csak származása és neveltetése miatt, valamint tekintettel német birodalmi politikája jövőbeni céljaira – kezdetben a kereszteseket támogatta, így ez szükségképpen megrontotta az addigi békés viszonyt Ulászló királlyal.¹³ A késmárki tárgyalásokon Zsigmond megpróbált közvetíteni a felek között, de törekvése nem járt sikerrel, noha bevetette egy később is előhúzott javaslatát: felajánlotta Vitoldnak a királyi koronát, amennyiben szakít Ulászló politikájával.¹⁴ A háború még az év nyarán kitört, s Zsigmond – miután májusban Garai Miklós nádort és Stibor erdélyi vajdát elküldte fegyverszüneti kérésével a lengyel királyhoz¹⁵ – mint a Német-római Birodalom helytartója 1410. június 21-én formálisan is hadat üzent Ulászlónak arra az esetre, ha megtámadná a Német Lovagrendet.¹⁶

Mint az tudott, a lengyel–litván egyesült seregek Tannenbergnél (Grünwaldnál) 1410. július 15-én tönkrementek a Német Lovagrend seregét, majd félévnyi további hadakozás után, 1411. február 1-jén megkötötték a toruńi békét. Mindez döntő fordulatot hozott a magyar és lengyel királyság viszonyában is. Zsigmond király reálpolitikusként rögtön belátta, hogy a német-római császári cím – 1411. július 21-én német királlyá választották¹⁷ – megszerzésére irányuló tervei elérése érdekében és a korábbi magyar királyok orientációjának megfelelően váltania kell, azaz politikai látókörében a két ország helyet cserélt: ezek után a Német Lovagrenddel szemben képviselt álláspontját a lengyel királysággal fenntartott kapcsolata határozta meg.¹⁸ Természetesen a kapcsolatok helyre- és átállítása nem ment minden zökkenő nélkül. Egyrészt még 1410. szeptember–október folyamán a Stibor vezette magyar csapatok Lengyelország déli részét egészen Szandecig pusztították, másrészt erre válaszul a lengyelek is fegyverkezésbe kezdtek, és szintén betörték Magyarországra.¹⁹ A felek végül megbízottaik révén Iglón, 1411. március 31-én fegyverszünetben állapodtak meg, illetve november 11-re, a vitás kérdések megoldására találkozót tűztek ki.²⁰ A

13 *Mályusz Elemér*: Zsigmond király uralma Magyarországon 1387–1437. Gondolat, Bp., 1984. 83.

14 *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 601–602.; *Bottló Béla*: Długosz János Historia Polonicaja mint magyar történeti forrás 1385–1418. Sárkány, Bp., 1932. 13–14.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 649. – A tanácskozásokra ld. még: Eberhard Windecke emlékirata Zsigmond királyról és koráról. Ford., s. a. r., bev. Skorka Renáta. História–MTA TTI, Bp., 2008. (História Könyvtár. Elbeszélő források 1.; = *Windecke*) 27–28.

15 *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 602.; ZsO II. 7717. sz.

16 ZsO II. 7709. sz.

17 Az események hátterére legújabban ld. *Kondor Márta*: Fejedelmi frigyek, választási ígéreték: Luxemburgi Zsigmond első koronái. In: „Köztes-Európa” vonzásában. Ünnepi tanulmányok Font Márta tiszteletére. Szerk. Bagi Dániel–Fedele Tamás–Kiss Gergely. Kronosz, Pécs, 2012. 286–294.

18 *Mályusz E.*: i. m. (13. jz.) 83.; *Bottló B.*: i. m. (14. jz.) 15.; *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 602.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 640–642. – A lovagrend és a lengyel–litván unió közötti háborúk könyvtárnyi irodalmából a Pósán László tanulmányában idézettek túl ld. még azóta *Hermann Schreiber*: Preussen und Baltikum unter den Kreuzrittern. Die Geschichte des Deutschen Ordens. Katz, Gernsbach, 2003. és *Mickūnaitė, G.*: i. m. (12. jz.).

19 *C. Tóth N.*: i. m. (7. jz.) 461–466.; *Stanisław A. Sroka*: Wojska węgierskie u granic Polski w 1410 roku. Studia Historyczne 53. (2010) 335–345.

20 ZsO III. 289. sz.; *Stanisław A. Sroka*: Średniowieczny Bardiów. I jego kontakty z Małopolską. Wydawn. Tow. Naukowego Societas Vistulana, Kraków, 2010. 43–44.

lengyel területen, a határ mellett, a Dunajec folyó bal partján fekvő Sramowce (Schramowicze) faluban ekkortól zajló tárgyalásokon a két királyt képviselő országnagyok úgy állapodtak meg, hogy 1412. augusztus 15-ig meghosszabítják a fegyverszünetet, továbbá február 14-én Zsigmond király Késmárkon vagy Lublón, Ulászló király pedig Szandecen fog megjelenni, hogy utána személyesen találkozzanak és békét kössenek. Az országnagyok ugyanakkor részletesen szabályozták azt a lehetőséget is, ha nem jönne létre királyaik találkozása.²¹

Az előző évi megállapodások értelmében – amelyek létrejöttében a fentebb írtakon túl nyilvánvalóan az is szerepet játszott, hogy Zsigmond háborúba bonyolódott Velencével²² – a két királyság vezetői már 1412. február elején megkezdték a tárgyalásokat. Időközben január 4-én Budán Zsigmond lényegében elutasította a Német Lovagrend kérését a Lengyelország elleni háborúba való belépésre.²³ Február 18-án két magyar püspök és hét báró menlevelet adott azon lengyel főpapoknak és báróknak, akik a Szepes megyei Ófaluba jönnek a tárgyalásokra.²⁴ Időközben a két király is megindult a tárgyalások helyszínére: Zsigmond február 19-én hagyta el Budát, 22-én már Késmárkon, 28-ától pedig Lőcsén találjuk.²⁵ Ulászló lengyel király január 29-én még Krakóban időzött, hogy aztán február 14-e és március 10-e között Szandecen²⁶ várja meg az előkészítő tárgyalások eredményét. A két fél által megbízott főpapoknak és báróknak sikerült megegyezniük.²⁷ Ennek eredményeképpen a királyi találkozó helyszínéül a határ közelében, a magyar oldalon fekvő Lublót jelölték ki. Zsigmond király március 9-én már ott volt. Mind ő, mind a magyar országnagyok menlevélben biztosítottak Ulászlónak és kíséretének szabad utat Magyarországra.²⁸ A lengyel király végül március 12-én érkezett meg Lublóra.²⁹ Március 15-én már mindkét fél megerősítette,³⁰ másnap pedig esküvel kötelezte magát az „örök” béke megtartására.³¹ (A két király feleségei külön is találkoztak: Cillei Anna március 9-én Késmárkon kereste fel unokatestvérét, Cillei Borbálát.)³² A lublói béke pontjai szinte teljesen megegyeznek az annak idején Iglón megkötött béke pontjaival: 1.) kölcsönös segítségnyújtás egymás ellenségeivel szemben; 2.) Halics és Podólia Ulászló király kezén marad és az ez ügyben kötött béke az egyik uralkodó halála után további öt évig marad érvényben, amikor is majd egy lengyel–magyar vegyes bizottságnak kell döntenie hovatartozásukról; 3.) Moldva továbbra is lengyel hűbér marad, de

21 ZsO III. 1235. sz. (1411. nov. 19.).

22 Mályusz E.: i. m. (13. jz.) 91–93.

23 Uo. 84.

24 ZsO III. 1767. sz.

25 Itineraria i. m. (8. jz.) 94.

26 Gąsiorowski, A.: i. m. (8. jz.) 59.

27 Bottló B.: i. m. (14. jz.) 17.

28 ZsO III. 1838–1839. sz.

29 Gąsiorowski, A.: i. m. (8. jz.) 59.

30 ZsO III. 1854–1855. sz.

31 ZsO III. 1860., 1862. sz.; Schwedler, G.: i. m. (3. jz.) 287., 458.

32 Bottló B.: i. m. (14. jz.) 17. – A rokonságukra ld. Engel Pál: Magyar Középkori Adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457 – Középkori magyar genealógia. CD-ROM. Arcanum, Bp., 2001. „Cillei” (a dédapjuk volt közös).

a török támadása esetén köteles mindegyik uralkodó kölcsönösen segíteni a másik országának; ha a moldvai vajda nem engedelmeskedne Ulászló királynak, akkor országát a békeszerződésben leírt határok mellett felosztják egymás között. Végül 4.) a határsértések kivizsgálására 50–50 magyar és lengyel előkelőt neveznek ki.³³ A békeszerződést a Litvániában tartózkodó Vitold április 15-én Trakai városában erősítette meg, majd két nap múlva örök barátságot fogadott a szerződőkkel.³⁴

Az „örök” béke megkötése után immáron a kassai tanácskozások (március 19–április 9.)³⁵ keretében Ulászló Zsigmondot kérte fel a Német Lovagrenddel folytatott vitájában döntőbírónak,³⁶ míg Ulászló unokahúga férje, Ernő osztrák herceg és Zsigmond király között hozott létre fegyvernagyvárost. Mindkét esetben pünkösdtől jelölték ki a döntések időpontjával.³⁷ Zsigmond király Lengyelországra nézve kedvező ítélete csak augusztus 24-én született meg Budán.³⁸ Zsigmond a béke és az Ernő osztrák herceggel kötött fegyverszünet kihirdetését március 28-án rendelte el.³⁹ A kassai tanácskozások közepette Zsigmond meghívta Ulászlót Magyarországra, amit a lengyel király el is fogadott, várandós felesége azonban visszatért Lengyelországba.⁴⁰ Ulászló király közel három és fél hónapot töltött Magyarországon. A továbbiakban a lengyel király magyarországi látogatásának nem politikatörténeti⁴¹ vetületeit, hanem annak eseményeit fogjuk figyelemmel kísélni. Ebbéli szándékunkat elősegíti az a szerencsés véletlen, hogy a lengyel király utazására két – köztük egy kortárs – elbeszélő leírás is rendelkezésünkre áll. Noha mind Eberhard Windecke, mind Jan Długosz munkáját kritikával kell forgatnunk,⁴² ám a jelen esetben legtöbb adatuk felhasználhatónak látszik, illetve okleveles forrásokkal is alátámasztható.

33 Köblös József–Süttő Szilárd–Szende Katalin: Magyar békeszerződések 1000–1526. Jókai Mór Városi Könyvtár, Pápa, 2000. 165–172.; Mályusz E.: i. m. (13. jz.) 85.; Lovcsányi Gy.: i. m. (4. jz.) 603.; Pósan L.: i. m. (5. jz.) 643.

34 ZsO III. 1979., 1990. sz.

35 Itineraria i. m. (8. jz.) 94. – Ulászló Lublóról Kisszebenben és Eperjesen át érkezett meg a városba, ld. *Joannis Długossii Annales seu cronicae incliti regni Poloniae, Liber Decimus et Undecimus* 1406–1412. Polska Akad. Umiejętności, Varsoviae, 1997. (= *Długossius* X.) 193.

36 ZsO III. 1897., 1902. sz., vö. még uo. 1914. sz. – A döntőbíráskodásra és az utána következő eseményekre ld. Pósan L.: i. m. (5. jz.) 644–648.

37 ZsO III. 1912.; Mályusz E.: i. m. (13. jz.) 76.; Huber Alfonz: Ausztria története. II. MTA, Bp., 1901. 350–351.; Alois Niederstätter: Das Jahrhundert der Mitte. An der Wende vom Mittelalter zur Neuzeit. Wien, Ueberreuter, 1996. (Österreichische Geschichte) 142–143. – Ernő herceg és Cimburka mazóviai hercegnő házasságára ld. még Alois Niederstätter: Die Herrschaft Österreich. Fürst und Land im Spätmittelalter. Ueberreuter, Wien, 2004. 195.

38 ZsO III. 2563. sz.

39 ZsO III. 1913. sz.

40 *Długossius* X. 194., helyes időpontjára ld. Bottló B.: i. m. (14. jz.) 18. – A későbbi lengyel (1434–1444), majd magyar (1440–1444) király, Ulászló 1424. október 31-én született.

41 Így nem ejtünk szót a szepességi városok zálogosításáról, ill. az Ernő osztrák herceggel és Velenccével zajló háborúkról, valamint az ezzel összefüggő ügyekről.

42 Lovcsányi (*Lovcsányi* Gy.: i. m. [4. jz.]) kritika nélkül átvette Długosz állításait, vö. Bottló B.: i. m. (14. jz.) – Eberhard Windecke művére ld. Skorka Renáta: Egy középkori emlékirat kutatási lehetőségei. In: Diszciplinák határain innen és túl. Fialat Kutatók Fóruma 2. – 2006. MTA Társadalomkutatási Központ, Bp., 2007. 447–462. és Uő: A krónikás és a negyvenezer lilomos arany-pénz. Történelmi Szemle 49. (2007) 443–450.

II. Ulászló király magyarországi körutazása (1412. április–július)

Ulászló és Zsigmond királyok április 9-én még Kassán tartózkodtak, de másnap már Vizsolyon jártak, innen Tokajon keresztül érkeztek Váradra (április 14–19.).⁴³ Itt minden bizonnyal meglátogatták Szent László király és Zsigmond szeretett⁴⁴ első feleségének (s tegyük hozzá: Ulászló király sógornőjének), Máriának a sírját a székesegyházban.⁴⁵ A két király Váradról Debrecenen (április 20.)⁴⁶ át Böszörmény faluba ment (április 25.),⁴⁷ és azon túl a hortobágyi pusztaságon táborozott le. E – későbbi adataink alapján – Bagota nevű⁴⁸ hely kiválóan alkalmas volt a vadászatra. Itt három napon át vadak sokaságát ejtették el.⁴⁹ Szerencsénkre e vadászatot – igaz, 1416-os dátum alatt – Eberhard Windecke is megörökítette emlékiratában. E szerint „Zsigmond a tiszteletükre ott rendezett vadászatot, ahol tíz mérföldes közelségben erdőt vagy fát nem lehetett látni. Ezt a területet kerítette körbe az ott lévőkkel, az odarendelt parasztokkal és vadászokkal, kutyák segítségével. A fejedelmek becslése szerint úgy kétezer vadat – azaz nemes vadat – keríthettek be úgy, hogy közülük egy se menekülhessen. Mikor őfelsége parancsot adott, az állatoknak szabad utat engedtek, ekkor törrel és karddal mindenki, akinek engedélyt adott, annyi vadat ejthetett el, amennyit csak tudott. Így hatszáztizenkettőt sikerült is leteríteni, mindenekelőtt szarvast, szarvastehenet, őzet, vaddisznót, farkasokat, rókákat és nyulakat.”⁵⁰

E pompás esemény kipihenésére az uralkodók Muhi falun⁵¹ keresztül Diósgyőrbe mentek (április 29–május 6.),⁵² ahol kényelmes várpalota várta a fáradt utazókat.⁵³ Innen az elkövetkező egyházi ünnepek (Urunk mennybemenetele és az előtte való hét) idejére a közeli püspöki székhelyre, Egerbe utaztak. A püspökség élén ekkor éppen Stibor erdélyi vajda azonos nevű rokona, a szintén lengyel szár-

43 Itineraria i. m. (8. jz.) 94. – Tokaj érintéséről csak Długosz munkájából (*Długossius* X. 202.) tudunk: szerinte március 28-án voltak ott, aztán 30-án Debrecenben és 31-étől április 20-ig Váradon. – Hasonlóképpen rosszak a dátumok Gąsiorowskinál (*Gąsiorowski, A.*: i. m. [8. jz.] 59.) is.

44 A királyi frigy újraértelmezésére ld. *C. Tóth Norbert*: Királynőből királyné. Mária és Zsigmond viszonya a források tükrében. *Acta Universitatis Szegediensis de Attila József nominatae. Acta Historica* 132. (2011) 59–71.

45 A városra mint a zarándoklatok céljára ld. legutóbb *Fedeles Tamás*: „Ad visitandumque sepulchrum sanctissimi regis Ladislai”. Várad kegyhelye a késő középkorban. In: „Köztes-Európa” vonzásában i. m. (17. jz.) 163–182.

46 Zsigmond király innen már jelezte Sopron városának, hogy Ulászlóval nemsokára Budára érkezik, ezért vendégül látásához ök is járuljanak hozzá 300 forinttal. (ZsO III. 1999. sz.)

47 Itineraria i. m. (8. jz.) 94.

48 A vadászóhely nevét Zsigmond király 1426. április 22-i okleveléből ismerjük: „Datum in campo Bezermen, in loco venationis Bagotha vocato” (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára [= MNL-OL], Diplomatikai Levéltár 92 692.).

49 *Długossius* X. 202.

50 *Windecke* 78. (Skorka Renáta fordítása.)

51 *Długossius* X. 202.

52 Itineraria i. m. (8. jz.) 94.

53 Vö. *Czeglédi Ilona*: A diósgyőri vár. Corvina, Bp., 1971.

mazású András fia Stibor állt (1411–1420).⁵⁴ A közel egy hetes (május 6–12.)⁵⁵ ottani időzésük után immáron valóban elindultak Budára, ahová május 16-a táján érkeztek meg. Éppen időben, hiszen pünkösdtől nagyszabású ünnepségek vették kezdetüket. A követjelentések szerint rengeteg főrangú személy jött össze, így például Vitold litván, Ziemovit és Boleszló mazóviai, Korybut Zsigmond novgorodi fejedelmek, Lazarevics István rác despota, Tvrtko boszniai király, Hranić Sandalj bosnyák vajda, Hervoja spalatói herceg és természetesen Ulászló lengyel, valamint Zsigmond magyar király, a vendéglátó. Rajtuk kívül voltak még albánok, görögök, törökök, tatárok, összesen 13 herceg, 21 gróf, 26 báró (a magyarokon kívül), 1500 lovag és 3000 apród. Az ünnepségek mellett diplomáciai tárgyalások és természetesen lovagi játékok zajlottak reggeltől estig,⁵⁶ de jutott idő vadászatra is, ezúttal a királyi, azaz mai nevén a Csepel-szigeten.⁵⁷

Június vége felé a két király útja rövid időre szétvált. Míg Zsigmond Budán maradt,⁵⁸ Ulászló – ahogy egy levél mondja – Esztergom és Buda között szórakozott.⁵⁹ A lengyel király néhány magyar országnagy kíséretében először az ősi koronázóvárost, Székesfehérvárt kereste fel (június 23.), majd innen Tatára ment a kényelmes királyi várpalotába⁶⁰ (június 24.). Másnap tovább folytatta útját Esztergom felé, de szándékával ellentétben a Duna partján, Neszmélyen kellett három napig vesztegelnie. Történt ugyanis, hogy Ulászló megérkezése után – a mértéktelenül fogyasztott, tehéntejből helyben készült, frissen erjesztett sajtól – gyomorrontást kapott. Ezt orvosolni kívánván a Duna habjaiban két órán keresztül fürdőzött. Mindezeknek aztán egyetlen eredménye lett, mégpedig három napon át tartó magas láz.⁶¹ Végül csak a negyedik napon (június 28.) tudott továbbmenni Marótra, az esztergomi érsekek vadászházába, ahová Zsigmond két orvost küldött vendége

54 Engel P.: Archontológia i. m. (4. jz.) I. 68. A püspökre ld. még Stanisław A. Sroka: Polen auf Bischofsstühlen in Ungarn zur Zeit Sigismunds von Luxemburg. In: Das Zeitalter König Sigismunds in Ungarn und im Deutschen Reich. Hrsg. Tilmann Schmidt-Péter Gunst. DE TI, Debrecen, 2000. 179. és Daniela Dvořáková: Lengyelek Luxemburgi Zsigmond udvarában. Századok 136. (2002) 392–393.

55 Itineraria i. m. (8. jz.) 94.; *Dlugossius* X. 202. – A királyi nagypécset, azaz Szászi János alkancellár május 11–12-én Nagyhatvanból (ZsO III. 2125. sz.; MNL-OL Diplomatikai Fényképgyűjtemény 266 887.), míg május 13-án (ZsO III. 2131. sz.) már Budáról oklevelezett.

56 ZsO III. 2175. sz., a névsor: uo. 2224. sz.; *Dlugossius* X. 202–205., vö. *Horváth Henrik*: Zsigmond király és kora. Budapest Székesfőváros házinyomdája, Bp., 1937. 37–38.; *Mályusz E.*: i. m. (13. jz.) 85.

57 *Dlugossius* X. 202.

58 Itineraria i. m. (8. jz.) 94., de a budai keltezésék július 3-án (ZsO III. 2380. sz.) megszakadnak és csak július 7-étől (uo. 2393. sz.) mutatható újra ki a király a városban.

59 ZsO III. 2333. sz.

60 *Wenzel Gusztáv*: Tata fénykora 1412–1542. MTA, Bp., 1879. (Értekezések a történelmi tudományok köréből VIII/9.)

61 *Crapulosius* caseis ex lacte bubalo recenter coagulatis se replens et indigesto cibo balnei, postremo vero undarum Danubii fomentis prope horis duabus se reficiens, febrim acutam tercianam contraxit. – *Dlugossius* X. 206.

gyógyítására. Másnap, június 29-én Marótról Esztergomba vitték, ahol öt napon keresztül Kanizsai János érsek minden szükségessel ellátta.⁶²

Ulászló király váratlan gyomorrontása és így neszmélyi időzése „kapóra jött” Zsigmond királynak, aki a lengyel követekkel, illetve a Német Lovagrend követével folytatott – mondjuk így – nem nyilvános tárgyalásokat. Történetesen fennmaradt Zsigmond király leveleskönyvében egy, bizonyos országnagyokhoz írt levele, amely a következőket tartalmazza: a király közölte a számunkra ismeretlen címzetekkel, miszerint sok egyéb mellett arról írt Ulászlónak, hogy a Vértes és Tata vidéke felettébb alkalmas a pihenésre és más egyebekre, ezért arra kérte őt, hogy töltsön ott el pár napot. Buzdítsák tehát ők is Ulászlót erre. Egyébiránt meghagyta Fehérvár városának, az ottani prépostnak, valamint Besenyő István tatai ispánnak,⁶³ hogy korábbi parancsa szerint gondoskodjanak a királyról és kíséretéről, annál is inkább, mivel nem szeretné, ha Esztergomba vagy Marótra menne, az érseket ugyanis nem tudja nélkülözni tárgyalásain.⁶⁴

Esztergomból július 3-án elhajóztak Visegrádra, ahová másnap Zsigmond király is megérkezett. Itt Ulászló megtekinthette a lengyel koronázási ékszereket, amelyeket annak idején még Nagy Lajos király anyja, Erzsébet királyné hozott magával Lengyelországból.⁶⁵ A két király Visegrádról átkelven a Dunán (Nagy)marosra ért, ahonnan a közeli királyi udvarházba, királyi vadászóhelyre, Hévkútra mentek, ahol pár napot töltöttek.⁶⁶ Mivel a lengyel király ismét meg-

62 *Długossius* X. 206.

63 Berencsi Besenyő vagy Sáfár István királyi sáfár (1403–1409), komáromi és tatai ispán (1409–1412) és győri ispán (1411–1412), ld. *Engel P.*: Archontológia i. m. (4. jz.) II. 32. – Egyéb adatok hiányában megfontolandó, hogy Besenyő István 1412-ben ismét királyi sáfár volt.

64 ZsO III. 2338. sz. – Zsigmondnak további tervei is voltak arra, hogyan tartsa Ulászlót néhány napig Budától távol (ld. ZsO III. 2340. sz.), de erre, mint láttuk, Ulászló betegsége miatt nem volt szükség.

65 *Długossius* X. 206. – vö. még *Iván László*: A visegrádi vár története a kezdetektől 1685-ig. Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma, Visegrád, 2004. 39.

66 *Długossius* X. 206. – Zsigmond oklevelezésében, mint már említettem, július 3-tól 7-ig szünet van, így visegrádi és marosi kirándulásai minden gond nélkül beilleszthetők. – *Długosznál* a vadászóhely neve *Varprim* (X. 206.), illetve *Vaprim* (X. 207.), amelyet a szövegkiadói Johann Aschbach alapján (*Johann Aschbach*: Geschichte Kaiser Sigismunds. I. Hamburg, 1838. 328.) a Pilisben fekvő Vadkerttel azonosítottak. – A hely Hévkúttal (a mai Nagymaros melletti Törökmező–Hévíz/Tyeplice régészeti lelőhellyel) történő azonosítását több dolog is alátámasztja. Az egyik a királyok tartózkodási helyei, a mondott hely ugyanis Nagymaros és Ulászló király következő ismert tartózkodási helye, (Mária)nosztra között fekszik, ráadásul Zsigmond is többször tartózkodott ott (*Itineraria* i. m. [8. jz.] 139.). Az azonosítást a következő régészeti megfigyelések is támogatják: Hévkút első feltárója, Dávid Zoltán feltételezése szerint középkori fürdő lehetett itt (hat forrás fakad a falak mentén), amely „a toronyaljai kolostorhoz tartozott, vagy esetleg a visegrádi királyi udvar virágzása idején létesült”. Noha ezt a régészeti topográfia vonatkozó kötetében (Magyarország régészeti topográfiája. A szobi és a váci járás. [XIII/2.] Írta Demjén István–Kővári Klára–Kvassay Judit–Miklós Zsuzsa–Tettamanti Sarolta–Torma István. Akadémiai, Bp., 1993. 229–230.) elvetették, utóbb Laszlovszky József (*Laszlovszky József*: A Zsigmond kori királyi palota és a visegrádi ferences kolostor. Rezidencia és egyházi alapítások. In: A visegrádi királyi palota. Szerk. Buzás Gergely–Orosz Krisztina. Magyar Nemzeti Múzeum Mátyás Király Múzeuma, Bp., 2010. 220–221.) meggyőző érvekkel támasztotta alá azt, illetve rendszerbe illesztette,

betegedett, Zsigmond visszatért Budára (július 7–15.).⁶⁷ Ulászló felgyógyultával, amihez nagy valószínűséggel az is hozzájárult, hogy Zsigmond visszaadta neki a koronázási ékszereket,⁶⁸ a magyar király újra Hévkútra ment. Zsigmond július 16-án már éppenséggel a szomszédos⁶⁹ Torony helységben – ahol pálos kolostor is állt – keltezett, hogy aztán július 21-én együtt keressék fel a nosztrai pálos kolostort.⁷⁰ Itt érzékeny búcsút vehettek egymástól, és Zsigmond visszatért Budára, míg Ulászló Trencsén felé vette útját,⁷¹ és július 27-én már a várostól északra, a Vág túlsópartján fekvő Szkalkán járt,⁷² hogy aztán Brünn városán keresztül térjen vissza Krakkóba.

A szepességi királytalálkozó (1423. március 19–április 9.) és előzményei

Az 1412. évi lublói békének és Ulászló lengyel király magyarországi tartózkodásának, valamint a lengyelek javára a lovagrenddel szemben meghozott döntőbírói ítéletnek köszönhetően a lengyel–magyar viszony egészen a huszita felkelés kirobbanásáig felhőtlennek volt mondható.⁷³ A két király 1423. évi, majdnem egy hónapos találkozója nem hirtelen ötlettől vezetve jött létre. 1419-ben háromszor is találkoztak: a tárgyalások témája mindannyiszor a husziták elleni fellépés összehangolása, illetve a Német Lovagrend aktivizálódásának megbeszélése lehetett.

„királyi ház”-ként jellemezve azt. Mindehhez hozzátehetünk még egy, nyelvi jellegű érvet: a Długosznál szereplő „Vaprim/Varprim” alak könnyen lehet, hogy a német Warmbrun(n) („meleg kút”) szónak az eltorzult alakja. (A szó németből történő magyarázásáért Skorka Renátát illeti köszönet.)

67 ZsO III. 2393., 2432. sz. (ez utóbbi „commissio propria domini regis”).

68 Długossius X. 207.; Michał Rożek szerint (*Michał Rożek: Polska koronacja i korony. Krajowa Agencja, Kraków, 1987. 78.*) Zsigmond Andrzej z Rożnów követnek adta át a koronázási ékszereket.

69 Laszlovszky J.: i. m. (66. jz.) 221. (térkép).

70 Długossius X. 206–207., ahol ugyan az szerepel, hogy Nosztrát „feria quinta in die Beate Marie Magdalene” keresték fel, de az ünnep nem csütörtökre, hanem péntekre esett, amiből ugyan az következne, hogy nyilván a napot és nem az ünnepet rontotta el a szerző, ám Zsigmond itineráriuma e helyen inkább azt támogatja, hogy a „vigilia” szó maradhatott ki a szövegből. Zsigmond oklevelezése ugyanis július 22-től folyamatos Budán, míg előtte szünetel (*Itineraria* i. m. [8. jz.] 94.).

71 Długossius X. 207.

72 ZsO III. 2478. sz. A kiadásban: Szalka. – Iván László Ipolyszalkával azonosította (*Iván L.: i. m. [65. jz.] 42.*), de Ulászló Długosz által közölt útirányából és abból, hogy Ulászló augusztus elején már Krakkóban volt (*Gąsiorowski: i. m. [8. jz.] 59.*), valószínűbb a Vág folyó melletti keltezés ebben az időpontban.

73 Ulászló király „cseh ügyekben” folytatott politikájára ld. legújabban *Paweł Kras: Church Reform and the Hussite Revolution in the Diplomacy of Wladislaw II Jagiello*. In: *Hofkultur der Jagiellonendynastie und verwandter Fürstenhäuser. The Culture of the Jagellonian and Related Courts*. Hrsg. Urszula Borkowska–Markus Hörsch. Thorbecke, Ostfildern, [2010.] 231–234.

A tanácskozások sorát Zsigmond a testvérével, Vencel cseh királlyal indította február 14–20. között Szokolcán, hogy aztán február 21–24. között Pozsonyban folytassa Ulászló királlyal.⁷⁴ A felek második rövid találkozására májusban Kassán került sor.⁷⁵ (Ekkor történt, hogy Zsigmond király feleségét, Borbála királynét – állítólagos házasságtörése miatt – Váradra száműzte.)⁷⁶ Ulászló király a lengyelországi Sanokból (május 3.) indulva Sztropkón és Eperjesen keresztül május 11-én érkezett meg a tárgyalások helyszínére. Zsigmond azonban ekkor még Nagyhatvanban tartózkodott, és a lengyel történetíró információinak megfelelően csak május 17-én jelent meg a városban.⁷⁷ A megbeszélések kiemelt témája a Német Lovagrend és Lengyelország között kitörni készülő vihar lecsendesítése volt, aminek megfelelően Zsigmond mint békeközvetítő lépett fel a felek között.⁷⁸ Ismét sikerült elérnie, hogy mindkét fél elismerje döntőbíráskodását, és vállalta, hogy ítéletét szeptember 29-ig meghozza.⁷⁹ Május 26-án II. Ulászló Eperjesen és Sztropkón át hazaindult, s június 15-én már Lwówban volt.⁸⁰ 1419-ben azonban harmadszor is szükségessé vált személyesen egyeztetniük. Vencel volt német (1378–1400) és cseh király 1419. augusztus 16-án Prágában elhalálozott,⁸¹ ami teljesen új helyzetet eredményezett. Zsigmond ezért Lublőba tanácskozásra hívta Ulászló királyt,⁸² ám a felek végül nem Magyarországon, hanem a lengyelországi Szandecben találkoztak szeptember 8-a körül.⁸³ Mindezzel összefüggésben a döntőbíráskodást is elhalasztották 1420. január 6-ra Boroszlóba.⁸⁴ A szandeci tárgyalásokon sok cseh főúr is megjelent: érthetően, hiszen a tárgyalások a cseh trón betöltése és a husziták elleni fellépés ügyében folytak.⁸⁵ (Végeredményben Zsigmondnak sikerült ugyan katonai erővel elérnie, hogy 1420. július 28-án Prágában cseh királlyá koronázzák, de az országot a husziták támadásai miatt megtartani nem tudta.)⁸⁶ Zsigmond nem sokáig időzött Lengyelországban: az év őszére már korábban törökellenes hadjáratot tervezett, illetve hirdetett. Ezért aztán Szandecből Hétháron (szeptember 14.),

74 Itineraria i. m. (8. jz.) 103. Antoni Gąsiorowski (vö. *Gąsiorowski, A.*: i. m. [8. jz.] 70.) és Gerald Schwedler (vö. *Schwedler, G.*: i. m. [3. jz.] 461.) nem tud a találkozóról.

75 Itineraria i. m. (8. jz.) 103.; *Gąsiorowski, A.*: i. m. (8. jz.) 70.; *Schwedler, G.*: i. m. (3. jz.) 461.

76 C. Tóth N.: Királynőből királyné i. m. (44. jz.) 63–64.; *Windecke* 111–112.; *František Palacký*: A huszitizmus története. Vál., jegyz., utószó Benedek Gábor. Európa, Bp., 1984. 209.

77 *Joannis Długossii Annales seu Cronicae incliti regni Poloniae. Liber Undecimus 1413–1430. Textum recensuit Danuta Turkowska, moderatore Georgio Wyrozumski. Commentarium confecit Stanislaus A. Sroka. PWN, Varsaviae, 2000. (= *Długossius XI.*) 97.*

78 ZsO VII. 458. sz.

79 ZsO VII. 468., 504–505., 546. sz.

80 *Długossius XI.* 98–99. Máj. 24.: Kassa. (ZsO VII. 504.).

81 *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 186.

82 ZsO VII. 927. sz.

83 Itineraria i. m. (8. jz.) 104.; *Windecke* 112.; *Długossius XI.* 104.; *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 605.; *Schwedler, G.*: i. m. (3. jz.) 462.

84 ZsO VII. 918., 961. sz.

85 *Długossius XI.* 104.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 649.

86 *Tóth-Szabó Pál*: A cseh-huszita mozgalmak és uralom története Magyarországon. Hornyánszky, Bp., 1917. 60–64.; *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 269.

Kassán (szeptember 14–20.) és Váradon (szeptember 24–október 1.) át Temesvárra (október 5.) ment az Al-Duna mentén zajló hadjárat lefolytatására.⁸⁷

Jóllehet a magyar és lengyel király 1423-ig személyesen nem találkozott egymással, a hivatalos kapcsolatok intenzívek maradtak. A boroszlói döntőbírói ítélet ugyan nem nyerte el a lengyelek és litvánok tetszését, de kénytelenek voltak abba belenyugodni.⁸⁸ A fő problémát nem is ez jelentette, hanem a huszita seregek egyre sűrűbb és veszélyesebb támadásai. Zsigmond ugyanis hiába szervezett több hadjáratot is Csehország megtisztítására, mindegyik csúfos vereséggel zárult.⁸⁹ Ráadásul a kelyhesek felajánlották a cseh koronát Ulászló lengyel királynak (1420. április), majd az ő – a lengyel egyház nyomására hozott – nemleges válasza után Vitold litván fejedelemnek is. Mindennek ellensúlyozására Zsigmond az özvegy cseh királyné, Zsófia kezét ajánlotta fel a szintén megözvegyült Ulászló királynak, amelynek elfogadását Szilézia odaigérésével próbálta kívánatosabbá tenni, sikertelenül. Jóllehet Vitold sem fogadta el a husziták felkérését, ám a litván fejedelem, a csehek szerencséjére, unokaöccsét, Korybut Zsigmondot, akitől nem állt távol, hogy önként jelentkezzen a koronáért, elküldte maga helyett.⁹⁰ Seregeivel 1422 februárjában be is vonult Morvaországba. Ugyanekkor Ulászló feleségül vette egy lengyel főnemes leányát, Zsófiát. (Erről még alább szó lesz.) Az év júliusában, nem függetlenül attól, hogy Zsigmond rossz néven vette Korybut Zsigmond kalandját, és háborúval fenyegette Lengyelországot,⁹¹ a Német Lovagrend is felújította az ellenségeskedést, ám Meľno helységnél vereséget szenvedett, és szeptember 27-én békére kényszerült.⁹² Végül az V. Márton pápa által 1422. november 19-én kiadott bulla hatására, amely kiközösítéssel fenyegette meg a husziták támogatóit és segítőit, Ulászló király és Vitold fejedelem hatalmi szóval hazarendelte Korybut Zsigmondot Csehországból.⁹³

Az előbb leírtak fényében természetesnek mondható, hogy Zsigmond és Ulászló viszonya megromlott. A pápai bulla és a magyar király katonai készülődése együttesen arra készítette a lengyel uralkodót, hogy felvegye a személyes egyeztetés fonálát. A diplomáciai rendezés Zsigmondtól sem állt távol, így kapva kapott az alkalmon, hiszen amúgy sem volt szándékában, hogy háborút robbantson ki újabb frontot nyitva. Az első lépést a lengyel országnagyok tették meg: 1422. május 11-én levelet küldtek a magyar országnagyoknak, amelyben arról írtak, hogy

87 Norbert C. Tóth: (Ne)obsadenie ostrihomského arcibiskupského stolca v rokoch 1418–1423. *Studia Historica Tyrnaviensia* 13. (2011) 76.; *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 189. – Erről a szandeci tárgyalásokon is volt szó (*Długossius* XI. 104.).

88 A döntésre és hátterére ld. *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 649–651.

89 *Tóth-Szabó P.*: i. m. (86. jz.) 66–69.; *Huber A.*: i. m. (37. jz.) II. 399–402.

90 *Tóth-Szabó P.*: i. m. (86. jz.) 75–76.; *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 439–440.; *Kras, P.*: i. m. (73. jz.) 232.; *Mickūnaitė, G.*: i. m. (12. jz.) 48–49.

91 ZsO IX. 914. sz.

92 *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 650.; *Mickūnaitė, G.*: i. m. (12. jz.) 49–50.; *Jaroslav Nikodem*: Od Brna do Iglawy. Husyckie misje dyplomatyczne z lat 1419–1436. *Kwartalnik Historyczny* 121. (2014) 112–115.

93 *Tóth-Szabó P.*: i. m. (86. jz.) 78.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 651.; *Huber A.*: i. m. (37. jz.) II. 403–404.; *Windecke* 93.

eljutott a híre hozzájuk a Zsigmond utasítására folyó háborús előkészületeknek, ezért emlékeztetik őket a két király között Lublón kötött szövetségre és örök békére, amelyet szeretnének továbbra is fenntartani. Nem hiszik – mint írták –, hogy a magyarok meg akarnák szegni azt. Továbbá közölték velük, hogy Korybut Zsigmond herceg nem Ulászló biztatására és tanácsára ment Csehországba, királyuk ugyanis a béke megőrzését tartja fontosnak. Ezért kéri a magyar országnagyokat, hogy biztassák királyukat a béke és a szövetség megtartására, miként ők is azt teszik Ulászlóval.⁹⁴

A magyar országnagyok úgy válaszoltak, hogy ők semmilyen támadást nem készítettek elő Lengyelország ellen, hanem éppenséggel a szövetség és a béke megőrzésén munkálkodnak. Levelükben kitértek Korybut Zsigmond herceg ügyére: ha Zsigmond herceg nem Ulászló engedélyével ment Csehországba, akkor a lengyel királynak kötelessége lázadónak tekinteni és ekként bánni vele. Biztosították ugyanakkor a lengyel előkelőket, hogy ők maguk is országaik boldogulásán, illetve a két király közti béke fenntartásán fáradoznak, ám ennek az a feltétele, hogy Ulászló király hadseregével együtt hívja vissza Csehországból Korybut Zsigmond herceget, és együttesen lépjenek fel a keresztény hit ellenségeivel szemben.⁹⁵

A kapcsolat felvétele után élénk diplomáciai egyeztetés kezdődött,⁹⁶ végül a két királyság országnagyjainak találkozóját Késmárkra, november végére tűzheték ki.⁹⁷ (Október végén még nem volt ismert az időpont és a helyszín.)⁹⁸ Magyar részről Perényi Péter országbíró, Berzevici Henrik királyi tárnokmester és Késmárki György szepesi prépost, volt titkos alkancellár biztosan részt vett az egyeztetésen,⁹⁹ míg a negyedik tárgyaló feltételezhetően Albeni János zágrábi püspök, királyi és királynéi főkancellár vagy Szászi János budai prépost, alkancellár lehetett.¹⁰⁰ A lengyel tárgyalófelekről, sajnos, semmilyen adattal nem rendelke-

94 ZsO IX. 529. sz. (DF 252 473., <http://mol.arcanum.hu/dldf/55.kép>), a kiadások felsorolásával.

95 ZsO IX. 581. sz. (DF 252 473., [http://mol.arcanum.hu/dldf/57., 59. és 61. képek](http://mol.arcanum.hu/dldf/57.,59.és61.képek)), a kiadások felsorolásával.

96 Augusztus folyamán Zsigmond király Szécsi Péter korbáviai püspököt (1419–1428) küldte Lengyelországba Ulászlóval, ill. a Német Lovagrenddel tárgyalni (*Dlugossius* XI. 172.). A püspök megbízatása szerint el kellett érnie a lengyel királynál Korybut Zsigmond hazahívását (uo. 174–177.).

97 *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 439. (e szerint András-napra, november 30-ra voltak a tárgyalások kitűzve).

98 1422. okt. 29. (ZsO IX. 1073–1074. sz.).

99 1422. okt. 28., Késmárk. A Zsigmond nevében kelt oklevélben (a király ekkor Pozsonyban volt: *Itineraria* i. m. [8. jz.] 112.) elhalasztják egy ügy december 4-re kitűzött végrehajtását, mivel a felsoroltak „de nostre maiestatis commissione unacum aliis regni nostri baronibus in tractatibus per nostros et regis Polonie barones fiendis” vesznek részt (ZsO IX. 1204. sz.).

100 A problémát az okozza, hogy nem tudjuk, ekkor melyikük kezében volt a királyi nagypecsét. (A korábbi időszakban a Szászi János által játszott szerepre ld. *C. Tóth Norbert*: Hiteleshely és a királyi különös jelenlét. Századok 135. [2001] 419–420.) – A nagypecsét itineráriuma a következőképpen rekonstruálható: aug. 5.: Buda (ZsO IX. 861. sz.); szept. 11.: Racs, Valkó m. (uo. 967–968. sz.); szept. 15.: Bodrog, Bodrog m. (uo. 978–979. sz.); okt. 18.: Peker, Körös m. (uo. 1045. sz.); okt. 28.: Komár, Zala m. (uo. 1067. sz.); nov. 28., dec. 1., dec. 13.: Késmárk (uo. 1204., 1213., 1243. sz.). Albeni Jánosé: aug. 24.: Zágráb (uo. 890. sz.); szept. 7.: Csázma, Körös

zünk. A tanácskozások – a résztvevők tartózkodási helyei alapján ítélve – legfeljebb december közepéig tartottak, mivel a nagypecsét és kezelője december 13-án még Késmárkon volt, de 1423. január 2-án már Pozsonyban adtak ki oklevelet e pecsét megerősítésével,¹⁰¹ Perényi Péter országbíró pedig 1422. december 17-én már az Abaúj megyei Szepesi mezővárosban tartózkodott.¹⁰² A tárgyalásokon, a későbbi oklevelek tanúsága szerint, úgy határozhattak, hogy a két király a nagybőjt idején fog a „szokásos” helyen, azaz a Szepességben találkozni.¹⁰³

Mivel a korábbi – nyilván a decemberi – tárgyalásokon a két ország főpapjai és bárói úgy határoztak, hogy 1423. február 18-án a határ lengyel oldalán fekvő Sramowce faluban, illetve Ófaluban fogják a tárgyalásokat folytatni, Zsigmond 1423. március 14-én a további tárgyalások miatt az ott tartózkodó Ulászló lengyel királyt és országnagyait meghívta Késmárkra, ezért menlevelet adott nekik a Magyarországra történő utazásukat biztosítandó.¹⁰⁴ Amint az ilyenkor szokás volt, a magyar országnagyok is kiadtak saját nevükben menlevelet (március 19.); a levél keltezési helye alapján ők már Ófaluban vártak a lengyelekre.¹⁰⁵ II. Ulászló lengyel király két püspökkel és tanácsosaival szintén Ófaluban – március 21-én¹⁰⁶ – találkozott a magyar uralkodóval, ahol – Długosz szerint – lovaikról leszállva megölelték egymást, majd a főpapok és a bárók jelenlétében megvitatták a köztük lévő nézeteltéréseket, végül megállapodtak azok orvoslásában. Ezek után mindkét király és kísérete Késmárkra ment, ahol megerősítették a lublói békeszerződést.¹⁰⁷ A lengyel történetíró értesüléseit okleveles forrásaink is alátámasztják, amelyek alapján hasonló képet festhetünk az eseményekről: Zsigmond március 8–15. között Késmárkon, majd március 19–26. között Leibicben és Ófaluban, végül március 29–31. között pedig Késmárkon tartózkodott.¹⁰⁸ A béke megerősítésére a magyar király részéről március 29-én, míg a lengyel király és Vitold litván fejedelem részéről március 30-án került sor.¹⁰⁹ A késmárki tárgyalásokon a három uralkodón kívül jelen volt még Frigyes brandenburgi herceg, Lazarevics István rác despota, illetve Lajos sziléziai, briegi és lignitzi herceg.¹¹⁰ A béke megújítása mellett a résztvevők elhatározták, hogy három hónapon belül Ulászló király serege Boroszló

m. (uo. 961. sz.); nov. 8.: Csázma (uo. 1094. sz.). – Könnyen elképzelhető, hogy a székhelyén tartózkodó főkancellárt az alkancellár ősszel felkereste, majd a budai káptalan birtokán, Komár falun keresztül ment a Szepességbe.

101 ZsO IX. 1243. sz. és X. 8. sz.

102 ZsO IX. 1252. sz.

103 1423. február 24., Brest. (ZsO X. 202. sz.). Erről tájékoztatják a Német Lovagrendet.

104 ZsO X. 281. sz.; *Schwedler, G.*: i. m. (3. jz.) 464.

105 ZsO X. 295. sz.

106 Vö. Zsigmond király 1423. április 9-i levelével. (ZsO X. 366. sz.) és *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 441.

107 *Długossius* XI. 188–189.

108 *Itineraria* i. m. (8. jz.) 113.; *Gąsiorowski, A.*: i. m. (8. jz.) 77.

109 ZsO X. 329., 340. sz. – A kihirdetésére április 9-én, Lőcsén került sor (uo. 366. sz.).

110 *Windecke* 122. – Lajos herceg részvétele a tanácskozásokon (vö. ZsO X. 331. sz.) már csak azért is fontos volt, mivel országa közvetlenül is érintett volt a husziták elleni harcban. (*Emil Schieche*: Politische Geschichte von 1327–1526. In: *Geschichte Schlesiens*. I. Von der Urzeit bis zum

városánál csatlakozik Zsigmond csapataihoz, hogy együtt védjék meg országaikat a husziták támadásaitól.¹¹¹ A politikai kérdések mellett a tárgyalófeleknek jutott idejük a két „szomszédvár”, Kassa és Krakkó kereskedői között kiobbant nézeteltérések orvoslására is.¹¹²

A béke megújítása után az összes jelenlévő átvonult Lublóra, ahol a húsvéti (április 4.) ünnepeket töltötték. Ott-tartózkodásuk idején a Német Lovagrend követi is megérkeztek a városba. Lublóról az ünnep másnapján Iglóra (április 5–7.), majd onnan Lőcsére (április 8–9.) mentek, végül Sáros városán (április 11.) keresztül Bártfára, ahonnan Ulászló király és kísérete hazatért.¹¹³

Zsófia lengyel királyné koronázása (Krakkó, 1424. március 5.)

II. Ulászló lengyel király 1420 júliusában harmadik feleségét is elvesztette. Mivel az uralkodónak még mindig nem volt fia, ezért – miután Zsigmond királynak az özvegy Zsófia cseh királyné nevében tett, fentebb már említett ajánlatát elutasította – új feleség után nézett. Választása egy lengyel főnemes szintén Zsófia nevű leányára esett, akivel 1422. február 25-én Nowogródekben kötött házasságot.¹¹⁴ Zsófia koronázására és a házasság elhálására azonban – a feleség kiskorúsága miatt¹¹⁵ – nem ekkor, hanem szinte napra pontosan két év múlva került sor. Ulászló király, Vörösoroszországból visszatérve, 1423. november közepén Niepołomicében a főpapokkal és bárókkal történt megbeszélése után úgy határozott, hogy a következő év „Esto mihi” vasárnapján legyen a koronázás. Az ünnepi alkalomra Garbowi Niger Zawis¹¹⁶ útján meghívta Zsigmond királyt is, de meghívást kapott X. Erik dán (valamint svéd és norvég) király (1412–1439), továbbá sokan mások.¹¹⁷ Windecke leírása szerint Zsigmond király először nem akart elmenni a koronázásra, ezért az időközben Budára érkező unokaöccsét, Eriket küldte Krakkóba, hogy mérje fel a helyzetet. A dán király, miután személyesen tájékozódott, visszatért a Szepességbe, ahonnan értesítette

Jahre 1526. Hrsg. Ludwig Petry–Josef Joachim Meuzel–Winfried Irgang. 6., unveränderte Aufl. Thorbecke, Stuttgart, 2000. 190–203.)

111 ZsO X. 342., 366. sz.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 651.; *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 607.; *Huber A.*: i. m. (37. jz.) II. 406.

112 1423. április 12–15., Bártfa, ld. ZsO X. 394. sz. és *Hajnik Imre*: Adalékok a magyar kereskedelem történetéhez a vegyes házakbeli királyok alatt. Századok 2. (1868) 149.

113 *Długossius* XI. 189. (amely szerint április 9-én történt Bártfán az elválás – vö. *Itineraria* i. m. [8. jz.] 113–114.; *Gąsiorowski, A.*: i. m. [8. jz.] 77.).

114 *Pósán L.*: I. m. (5. jz.) 650.; *Windecke* 135. – Az ara Długosz (*Długossius* XI. 157–158.) szerint András kijevi fejedelem Szonka nevű leánya, aki, mivel görög rítusú keresztény volt, római katolikussá történő keresztelésekor kapta a Zsófia nevet. Kritikáját ld. *Gąsiorowski, A.*: i. m. (8. jz.) 74.

115 *Długossius* XI. 158.

116 Személyére ld. *Dvořáková, D.*: i. m. (54. jz.) 412–414.

117 *Długossius* XI. 193.

Zsigmondot, hogy bátran mehet Krakkóba. A királyi pár, Zsigmond és Borbála a kedvező hírek hatására felkerekedett, és 1424. február 25-e után Budáról a Szepesség felé vették útjukat.¹¹⁸

Március 1-jén Késmárkon voltak,¹¹⁹ de nem táboroztak le, hanem tovább folytatták útjukat. A lengyel krónikás szerint még aznap Ófaluban találkoztak az ott rájuk várakozó Erik királlyal, aki ismételten megnyugtatta a magyar királyt: minden baj nélkül mehet Lengyelországba. Ezen aztán Zsigmond olyannyira felbátorodott, hogy menlevél nélkül indult Krakkóba. A következő napot, március 2-át Zsigmond, Borbála és Erik Nowy Targban töltötték, ott maradtak prandiumra és éjjelre is. Pénteken, március 3-án innen Myslenice felé mentek, ahol a város előtti mezőn fogadta őket Ulászló király, s az estét a mondott helységben töltötték. Szombaton a három király együtt indult el, Krakkó elővárosában, Wieliczában megreggeliztek, majd bevonultak a fővárosba.¹²⁰ Krakkóban megérkezésük tiszteletére szerte Lengyelországból és a világ minden tájáról számtalan főpap, fejedelem és báró jelent meg fényes kíséretével; mindnyájuk közül kitűnt Branda bíboros, V. Márton pápa követe és Korybut Zsigmond, aki ötszáz lovas élén jelent meg. Zsigmondot és Borbálát a lengyel királyné egy dombon felállított sátorba invitálta, majd Borbálát saját feldíszített kocsijába ültette és a krakkói fellegrvárba vitte, ráadásul egy külön, a királyi pár számára kifestetett szobát is rendelkezésükre bocsátott.¹²¹

Vasárnap, március 5-én, a korábban már kijelölt időpontban, a krakkói Szent Szaniszló-székesegyházban, a szent sírja közelében Albert gnieźnói érsek – Branda bíboros, János Iwóvi érsek, Zbigniew krakkói, András poznańi és János lubicai püspök, valamint Giuliano Cesarini pápai ügyhallgató, továbbá a számtalan király, fejedelem és báró jelenlétében – megkoronázta Zsófiát. (A koronázáson megjelent Lajos bajor herceg is, pedig őt – Długosz szerint – senki sem hívta meg.) Az ünnepi aktust követő koronázási lakomán Zsigmond ült az asztalfőn, míg jobbról Ulászló lengyel, balról Erik dán király foglalt helyet, Ulászló mellett pedig Branda bíboros kapott széket. (A királynék ülésrendjéről nincsen információnk.) A koronázást követő héten, hétfőtől péntekig, nappal lovagi játékok zajlottak, míg az éjjelek énekléssel teltek. Péntek este Garbowi Nigier Zawis rendezett pompás ünnepséget a jelenlévők részére.¹²²

118 *Windecke* 135., 137.; *Itineraria* i. m. (8. jz.) 115.; *Schwedler, G.*: i. m. (3. jz.) 465.

119 *Itineraria* i. m. (8. jz.) 115. (Zsigmond útját február vége és március vége között csak az általa kiadott oklevelek alapján nem lehet rekonstruálni, szerencsénkre Długosz munkájában meglehetősen részletesen ismertette a király útját).

120 *Długossius* XI. 195.

121 Uo. 196.

122 *Długossius* XI. 196–197.; *Tóth-Szabó P.*: i. m. (86. jz.) 79.; *Pósán L.*: i. m. (5. jz.) 652.; *Lovcsányi Gy.*: i. m. (4. jz.) 607. – Március 20-án Ragusa Zsigmond királyhoz írt levelében közölte az uralkodóval, hogy örömmel értesültek Erik dán király látogatásáról („visitationemque fratris vestri, domini Erii Dacie regis [...] gratam utique et acceptam”) és Zsófia királyné koronázásáról („percolendum coronacionis festum serenissime domine regine Polonie per serenitatem vestram cum ducibus ceterisque principibus celebraturum”), ill. más egyéb újságokról, amelyeket a király hozzájuk küldött levelében írt, ld. *Gelcich József–Thallóczy Lajos*: Ragusa és Magyarország összekötetéseinek oklevéltára. MTA Történelmi Bizottsága, Bp., 1887. (= Raguzai oklt.) 296.

A koronázási vigasságok közepette természetesen jutott idő komoly tárgyalásokra is: Zsigmond és Ulászló megerősítették barátságukat és korábbi egyezségeiket, illetve a jelenlévők megállapodtak abban, hogy a nyáron együttes erővel fogják legyőzni a huszitákat.¹²³ A vendégcsereg mintegy két héten keresztül tartózkodott Krakkóban. A búcsú pillanata március 19-én érkezett el, ekkor a két uralkodó megajándékozta egymást különböző aranyból, ezüstből készült tárgyakkal, illetve prémmel díszített ruhákkal, majd Ulászló Szandecig (március 23.) elkíserte Zsigmondot, Borbálát és Erik dán királyt. Ott a királyok útjai – kézfogás és csók kíséretében – elváltak. A lengyel király visszament Krakkóba;¹²⁴ Zsigmond és társai Lublón (március 24.) és Késmárkon (március 25.) keresztül tértek vissza Magyarországra,¹²⁵ ahonnan Erik király a Szentföldre folytatta útját.¹²⁶ Ulászló lengyel király és Zsófia királyné házasságából az első gyermek, aki az Ulászló nevet kapta, 1424. október 31-én született meg. Az elsőszülöttjének keresztelőjére az apa Zsigmond királyt hívta meg a gyermek keresztapjának.¹²⁷ A magyar király egyéb elfoglaltságaira hivatkozva végül tanácsosát, Molnári Kelemen győri püspököt¹²⁸ és Erik dán királyt küldte maga helyett.¹²⁹ A herceg, apja halála után, 1434-ben III. Ulászló néven lengyel király lett, és – a véletlenek sorozatának köszönhetően – 1440-ben elfoglalta a magyar trónt is. (A házaspár másik gyermekének, Kázmérnak Habsburg I. Albert magyar király és Zsigmond leánya, Erzsébet hasonló nevű leánya, Erzsébet lett a felesége. Gyermekük II. Ulászló néven 1490–1516 között ült a magyar királyi széken.)¹³⁰

Összegezve a fentebb leírtakat a következőket mondhatjuk el a két uralkodó, illetve országaik kapcsolatáról: trónralépésük idején Halics és Lodomeria hovatarozása, illetve a moldvai és havasalföldi fejedelmek hűbérurassága körüli problémák határozták meg a viszonyokat. A királyok és országnagyjaik találkozásai révén ezt a kérdést 1397. július 14-én Iglón rendezték, és 16 évre békét kötöttek a *status quo* fenntartásával. A következő évtizedben kapcsolataikat már a Német Lovagrendhez fűződő viszonyuk határozta meg, aminek következtében ismét háborús konfliktusig (1410–1411) mérgesedett el a helyzet. Miután az egyesült lengyel–litván hadak Tannenbergnél (Grünwaldnál) legyőzték a Lovagrendet és Toruńban békét kötöttek, Zsigmond király politikája is megváltozott, és immáron a kapcsolatok rendezésére törekedett. Ennek nyomán a felek Lublón 1412. március

123 Palacký, Fr.: i. m. (76. jz.) 460.; Dlugossius XI. 197–199.

124 Dlugossius XI. 199.; Gąsiorowski, A.: i. m. (8. jz.) 78.

125 Itineraria i. m. (8. jz.) 117.; ZsO XI. 1560. sz. (Lubló).

126 Raguzai oklt. 297., 300.

127 ZsO XI. 1383. sz.

128 ZsO XII. 117. sz. (1425. február 6.).

129 Regesta imperii XI. Die Urkunden Kaiser Sigmunds (1410–1437). Verzeichnet von Wilhelm Altmann. I–II. Verlag der Wagner'schen Universitäts-Buchhandlung, Innsbruck, 1896–1900. II. 6139., 6147. és 6167. sz.

130 Sigismundus rex et imperator. Művészet és kultúra Luxemburgi Zsigmond korában (1387–1437). Szerk. Takács Imre, a szerk. munkatársai Jékely Zsombor–Papp Szilárd–Poszler Györgyi. Philipp von Zabern, Mainz, 2007. 48–49. (genealógiai táblák) és Pálosfalvi Tamás: Zsigmond öröksége. Uo. 472–474.

15-én megkötötték az „örök” békét, sőt Zsigmond Magyarországra hívta a lengyel királyt. A következő találkozósaikra 1419-ben került sor, amikor a tárgyalások főleg a Német Lovagrend ismételt követelése, illetve Vencel cseh király (1378–1419) halála következtében Csehországban kialakult helyzet, valamint a huszita veszély elhárítása körül folytak. Néhány év múlva a husziták ellen folyó háború miatt az uralkodók ismét a személyes találkozás mellett döntöttek, amire ezúttal is a Szepességben került sor, ahol 1423. március 19. és április 9. között zajlottak a tanácskozások; a felek ismét megerősítették a lublói békeszerződést. A jól sikerült találkozásnak köszönhetően a magyar uralkodópár részt vett Ulászló negyedik feleségének, Zsófiának a koronázásán is. Mindezek ellenére a lengyel–magyar kapcsolatokban sötét fellegek gyülekeztek: Korybut Zsigmond 1424. június 29-én immáron másodszor érkezett meg Prágába 1500 főnyi lovasával. Noha Ulászló lengyel király azonnal megtette az ellenlépéseket, lefoglaltatta a herceg birtokait, illetve 5000 fős haderőt küldött Olmütz alá, de serege az általános bizalmatlanság miatt dolgavégezetlenül tért haza.¹³¹ Elmondható tehát az 1412–1424 közötti lengyel–magyar kapcsolatokról, hogy a két uralkodó és országaik viszonyát alapvetően két, mai szóval külpolitikainak mondható körülmény befolyásolta: a Német Lovagrend revansvágya és a cseh husziták sikerei.

NORBERT C. TÓTH

THE PERSONAL MEETINGS BETWEEN KINGS SIGISMUND OF HUNGARY AND WLADISLAW II OF POLAND AFTER THE PEACE OF LUBLIN (1412–1424)

The relationship between Sigismund of Luxemburg, king of Hungary (1387–1437), of the Romans (1410–1433) and of Bohemia (1420–1437), and Wladislaw II Jagiello, king of Poland (1386–1434), was at the time of their accession to the throne influenced by the problems caused by the disputed status of Galicia and Lodomeria and by the equally disputed overlordship over the princes of Moldavia and Wallachia.

These problems were settled on 14 July 1397 at Igló (Spišská Nová Ves, Slovakia), where during a meeting of the two rulers and their chief men a peace was ordered for sixteen years on the basis of the status quo. Thereafter, in the early 15th century, the relationship between the two kings was already shaped by their respective attitudes towards the Teutonic Order. The consequent tension increased until an armed conflict broke out (1410–1411). After the united forces of Poland and Lithuania had defeated the Order at Tannenberg and made peace at Toruń, however, Sigismund changed the course of his policy and aimed at establishing a more balanced relationship with his northern neighbour. As a result, the two parties contracted an „eternal peace” at Lubló (Stará Ľubovňa, Slovakia) on 15 March 1412, and consequently Sigismund invited the king of Poland for a tour in Hungary. Having accepted the invitation, Wladislaw spent some three and a half months in Hungary, where he visited some of the more renowned towns (Várad, Diósgyőr, Eger, Buda, Székesfehérvár, Tata,

131 *Palacký, Fr.*: i. m. (76. jz.) 461.; *Tóth-Szabó P.*: i. m. (86. jz.) 81.; *Kras, P.*: i. m. (73. jz.) 232–233.; *Nikodem, J.*: i. m. (92. jz.) 116.

Esztergom, Visegrád, Trencsén), and took part in diverse events such as hunting and church festivities for instance. The next time the two rulers met was in 1419, and then on as many as three occasions. On the agenda of the negotiations were the new demands made by the Order, as well as the situation in Bohemia which had obtained in the wake of the demise of king Wenceslas (1378–1419), and the measures needed to thwart the Hussite menace. Some years later, because precisely of the headway that the Hussite armies had made, the two rulers decided once again on a personal meeting. The venue opted for was this time the Szepesség. Talks went on from 19 March to 9 April 1423, and the parties once again confirmed the peace treaty of Lubló. After the success of the meeting, Wladislaw invited the Hungarian royal couple for the coronation of his fourth wife, Sophie. Sigismund and queen Barbara attended the festivities held on 5 March at Kraków in the company of king Erich of Denmark, and enjoyed the hospitality of the Poles for two more weeks. Since in October of the same year an heir to the Polish throne was born in the person of prince Wladislaw (ruled: 1434–1444, also king of Hungary from 1440), the father asked Sigismund to act as godfather, but the Hungarian king, referring to his manifold occupations, entrusted his representation to the bishop of Győr and king Erich of Denmark.

To sum up, the relationship between Hungary and Poland in the period between 1412 and 1424 was basically influenced by two circumstances that would nowadays be called „foreign political”: the efforts of the Teutonic Order to take revenge for the humiliation in 1410, and the military successes of the Czech hussites.